Waarde partijgenoten,

Het program is vastgesteld, de strijd is begonnen, de karavaan gaat van start.

Wij zijn het eens geworden over wat wij zeker weten en we geloven d'r in.

Wij hebben als democratische partij vandaag een eerste plicht vervuld: de kiezers zo duidelijk mogelijk te zeggen, wat wij gaan doen, als zij ons macht geven.

Ik moet het anders zeggen: als de kiezers op 15 februari in Nederland zichzelf macht geven. Want laten we goed begrijpen, er staat op 15 februari meer op het spel dan alleen de vraag of de ene partij een percent meer en de andere een percent minder krijgt. Waar wij mee te maken hebben is immers, dat bij alle ondervragingen die plaatsvinden in ons land telkens blijkt dat een meerderheid van de kiezers zichzelf in de kou voelt staan, vindt dat er teveel achter de schermen gebeurt, vindt dat zij eigenlijk geen invloed kunnen uitoefenen op het regeringsbeleid.

En dat dit gevoel van machteloosheid, die aanklacht tegen de democratie, kon ontstaan is, meen ik, maar al te begrijpelijk.

Wij hebben immers, laten we kijken naar het jongste verleden, op grond van een en dezelfde verkiezingsuitslag drie verschillende regeringscombinaties zien optreden.

De KVP bracht een kabinet ten val waarin zij met haar beste mensen vertegenwoordigd was. En niets werd nagelaten om het rookgordijn om wat gebeurde, zo dik mogelijk te maken. En in die rook werd zelfs het gat van Notenboom, waarom het heette begonnen te zijn, onzichtbaar. We hebben rustig te constateren: Op de nacht van Schmelzer is de ochtendnevel van het interim-kabinet-Zijlstra gevolgd. Zelfs ingewijden in het politieke bedrijf konden er geen touw meer aan vastknopen. Is het dan wonder dat ongeloof en onbehagen, versnippering en vereniging daardoor worden gevoed? En dat resultaat is merkbaar.

Zestien, zeventien partijen hebben in alle kieskringen kandidaten gesteld, meer dan vierentwintig lijsten van verschillende groeperingen zijn ingediend.

Het lijkt opnieuw, of er niets nagelaten wordt om de onduidelijkheid te vergroten. De KVP weigert opnieuw te kiezen tussen Partij van de Arbeid en de rechtse VVD en dat betekent, ik heb daarop op ons buitengewoon congres reeds gewezen, dat als de kiezers dit niet verhoeden, dat niet zij maar de KVP gaat uitmaken wie er regeert. En daarom:

Als wij het land intrekken en de kiezers gaan opzoeken, - en ik zeg erbij weer of geen weer, - dan is dat niet alleen om hun te vertellen wat wij willen, maar ook om hun duidelijk te maken dat zij het zélf in handen hebben of de mist, die stelselmatig over ons politieke leven wordt gelegd, eindelijk zal worden weggevaagd. Dit jaar zal het vijftig jaar geleden zijn dat in ons land het algemeen kiesrecht werd ingevoerd. Na veel strijd. Het zou verbijsterend zijn als wij zouden moeten aanvaarden, dat na een halve eeuw dit fundamentele recht van zijn feitelijke kracht wordt beroofd. En toch lijkt het daar vaak op.

Want wie eens vergelijkt wat de kiezers bij steekproeven als wenselijk uitspreken t.a.v. de vraag hoe een regering er moet uitzien, met de regeringen die in feite tot stand komen, wie vergelijkt wat kiezers bij ondervragingen willen dat er gebeurt, met het beleid dat in feite wordt gevoerd, die constateert tegelijk dat daartussen vaak een angstig grote afstand bestaat. Want als de kiezers het in Nederland voor het zeggen zouden hebben, dan is er geen twijfel aan:

Dan werden de inkomensverschillen kleiner gemaakt in plaats van groter;

- dan waren de bodemschatten in gemeenschapshanden
- dan was er een doeltreffende wetgeving ter bescherming tegen massaal ontslag;
- dan had de werknemer een echte stem in het bedrijf;
- dan zouden de woningwetwoningen niet uitgekleed worden;
- dan werd er zelfs niet geprakkiseerd over levering van duikboten aan Zuid-Afrika ;
- dan werd er een werkgelegenheidsbeleid gevoerd dat uitgaat van ieders recht op arbeid.

Als de kiezers in Nederland het voor het zeggen hadden, dan was er geen kabinet zonder Partij van de Arbeid, want elke ondervraging laat zien dat de meerderheid in dit land wil dat onze partij meeregeert.

Maar wij hebben een politiek stelsel met een partijvorming, met een KVP, die telkens en telkens kens opnieuw de kans grijpt om onduidelijkheid te brengen, om links te praten en rechts te doen. We merken het dezer dagen weer, een van de oude, vertrouwde methodes is die van de schijnprogressiviteit. Als de verkiezingsstrijd begint, dan lijkt het wel in Nederland of de Nederlandse partijen een wedloop zijn begonnen in progressiviteit. Dan wordt het zondagse pak aangetrokken, dat na de verkiezingen weer verwisseld wordt voor de dagelijkse plunje met conservatieve zwarte jas. Alleen het progressieve glimlachje blijft. We zullen met een Frans wijsgeer maar denken, dat dit de hulde is, die de ondeugd aan de deugd bewijst. Ik heb het program van de KVP bekeken. Ik heb er allerlei mooie uitspraken in gevonden. Sommige ervan, ik constateer dat heel nuchter, zouden zo uit Socialistisch Bestek overgeschreven kunnen zijn.

U herinnert zich: Ik heb op ons buitengewoon congres gezegd, dat het ondenkbaar is dat Partij van de Arbeid deelneemt aan enige regering, die geen ernst maakt met de hervorming van de onderneming en de vergroting van de rechten van de werknemers. Toen ik dat | had, heeft staatssecretaris De Meyer, kamerkandidaat voor de KVP, zich gehaast te verklaren dat ik met mijn uitspraken de ondernemersactiviteiten afschrikte en de economie in gevaar bracht. Ik ben daar natuurlijk erg van geschrokken! Maar wat lees ik nu in het program van: KVP?

Luistert U maar: 'een spoedige wijziging van het ondememersrecht, waardoor aan de dachte van de medezeggenschap gestalte wordt gegeven.' Nou, zo mooi had ik het nooit kunnen zeggen!

En luistert U naar wat er volgt. Er staat wat ook in óns program staat: 'verplichte jaarverslaggeving en recht van enquête, uitbreiding van de bevoegdheden van de ondernemingsraad de werknemers betrekken bij de samenstelling van de raad van commissarissen, waarborg van de rechten van de werknemers bij fusie en sluiting'.

Prachtig. Maar nu van tweeën één: óf het is de KVP ernst met dit program en dan betetekent het dat zij de weg tot samengaan met de VVD, die van deze punten niets wil weten, inclusief de heer De Meyer, afsnijdt, óf de kiezers worden voor de zoveelste maal bij de neus genomen.
Zo'n verkiezingsprogram van de KVP is net een Sinterklaasavond: wat zal het wezen, wat mag het zijn?

Dezelfde mist wordt gelegd over wat er gebeuren moet met het gas en de olie. Er staat in het program: 'de KVP wil de opbrengst van de bodemschatten ten goede laten komen aan het Nederlandse volk.'

'Aan welk deel?' ben je dan geneigd te denken, maar er volgt geruststellend op: 'Zonder dat het particulier initiatief wordt afgeremd'. Wat dat betekent, zullen we straks wel merken. Zeker, die schijnprogressiviteit is buigzaam, als populieren in de wind, waar die dan ook na verkiezingstijd vandaan moge waaien.

Dat is niet nieuw in de Nederlandse politiek.

De feiten zijn, dat in 1958 het kabinet-Drees door de KVP ten val werd gebracht toen de landbouwgronden in geding waren, dat het kabinet-Cals naar huis gezonden werd toen een aantal voor onze maatschappij-structuur ingrijpende zaken aan de orde waren.

Het effect is steeds hetzelfde: de zo noodzakelijke herziening van de grondslagen van onze samenleving wordt uitgesteld, vertraagd, op sterk water gezet. Een doeltreffend, een

konsekwent, volgehouden progressief beleid wordt de adem afgesneden.

Ons parlementaire stelsel, de doelmatige werking van onze democratie wordt in discrediet

gebracht, [missing]
de kiezer het spoor wel bijster moet raken, verdicht zich. En laten we goed weten, het is het conservatisme dat belang heeft bij onduidelijkheid. De vernieuwing van het maatschappelijk bestel waar onze partij voor staat, heeft alles te winnen bij duidelijkheid. Wij kunnen ons in het zicht van dat onbehagen in ons land niet veroorloven op die weg verder te gaan. Wij mogen de geloofwaardigheid van het politieke bedrijf niet langer in de waagschaal laten stellen. Ik heb op ons buitengewoon congres gezegd: Er is een nieuwe generatie aan bod gekomen. Er is een hartstochtelijke politieke belangstelling van talloze jongeren. Het gaat hen niet om woorden, maar om daden. Van de oplossing van de woningnood tot de vrede in Vietnam. Wij nemen hen ernstig. Want het kan niet worden ontkend, dat er iets ziek is in ons politieke bedrijf.

Alle grote partijen hebben zich sinds jaar en dag uitgesproken voor opvoering van de ontwikkelingshulp, maar geconstateerd moet worden dat zij tussen 1960 en nu als deel van ons nationale inkomen amper is gestegen. Dat kan en dat mag zo niet langer doorgaan. Vanmiddag heeft het congres uitgesproken, duidelijk, wat zijn gezindheid is op dat punt en ik voeg er aan toe dat dit tegelijk betekent, dat wij van de Partij van de Arbeid daarmee uitspreken, dat wij bereid zijn en bereid behoren te zijn, offers te brengen om die ontwikkelingshulp op te voeren.

Ik zeg dat met nadruk, partijgenoten, omdat men natuurlijk niet straffeloos uitspraken doet over de opvoering van de ontwikkelingshulp, maar dan ook in alle oprechtheid bereid moet zijn daarvan de consequenties te aanvaarden in het overige financiële, economische en andere beleid. En dat dan ook duidelijk uitspreken. Terwille van de democratie, terwille van de geloofwaardigheid van de politiek, moeten wij waarmaken wat wij zeggen, woorden moeten daden, ideeën móeten werkelijkheid worden. Twintig jaar na de oorlog is het uur gekomen waarin een verdergaande struktuurhervorming van onze samenleving moet worden aangepakt. Er staat teveel op het spel. We weten, we zijn met elkaar in dit kleine land in een zich veranderende wereld in een stroomversnelling geraakt. Wij hebben geen regering nodig voor anderhalf jaar, maar tenminste voor vier jaar. De opgaven die wij het hoofd hebben te bieden de komende ja- ren, vragen niet om een hik en hijgstijl, maar vragen een konsekwent volgehouden progressief beleid.

Er zijn nu economische moeilijkheden. Zij kunnen naar mijn vaste overtuiging worden opgelost, mits aan werk voor iedereen consequent voorrang wordt gegeven.

De leef- en bewoonbaarheid van ons land vragen, het kan niet worden ontkend, een enorme inspanning van overheid en bedrijfsleven. Een golf van verstedelijking slaat over ons land heen. In de rest van deze eeuw zal aanzienlijk meer stedelijk gebied nodig zijn dan in alle voorafgaande perioden tezamen. Maar wij treden die toekomst tegemoet met zelfvertrouwen, met de wil om die toekomst de baas te zijn. In plaats van vrees is er alle reden om vaart te zetten achter de verdere technische vernieuwing van ons productie-apparaat, nu nieuwe bedrijven op te richten, de productie op te voeren. Er is in onze wereld een ontzaglijk tekort aan goederen. Wij willen onze economie zó organiseren dat zij bijdraagt (ook op wereldniveau) om dat tekort te verminderen, hier in eigen land en daar waar men zoveel meer ontbeert dan hier. Dat werk voor morgen, dat werk voor de toekomst van dit land te verbinden met de strijd voor de belangen van de werkende mensen vandaag, is de inzet van ons verkiezingsprogram. Dat is de inzet van de PvdA. Die mensen een werkelijke rechtspositie te geven.

Recht op werk, recht op een echte stem in het bedrijf, recht op een gewaarborgde gezondheidszorg, recht op het grootst mogelijke voordeel van de bodemschatten, recht op een behoorlijke woning. Hen te beschermen tegen de ingrepen van de grondspeculant, tegen de aanslagen op de leefbaarheid van ons land, tegen de dreiging van oorlog en atoomgeweld. Daarvoor willen wij macht vormen, daarvoor trekken wij naar de kiezers toe. Daarvoor trekken wij naar het land. Daarvoor gaat de Partij van de Arbeid aan het werk.

Wij zeggen tegen de kiezers: Gij hebt het in eigen hand of op 15 februari de mist zal voortduren, of de KVP alle kanten op zal kunnen, of uw stem anders gebruikt zal worden dan u bedoelde of dat u de weg, een andere weg in Nederland kiest. Er is de laatste tijd in ons land veel gesproken over partijvorming. Dat is belangrijk en nodig. Want ons partijstelsel is verward en een sta-in-de-weg. Het is mogelijk en wenselijk dat, mede door middel van een herziening van ons politieke stelsel, een duidelijker beeld van de partijvorming in ons land zal ontstaan.

[missing] komt eerst aan bod, de kiezer heeft de sleutel zelf in handen.

Geen middel is werkzamer voor de politieke gezondmaking van ons land dan een stem Partij van de Arbeid, die de KVP dwingt tot een duidelijke keuze.

Wij vragen op 15 februari geen halve uitspraak. Ons verkiezingsprogram liegt er niet om. Wij zullen onze invloed na 15 februari gebruiken om ons politieke stelsel te hervormen zoals wij dat in Socialistisch Bestek hebben uiteengezet. Maar daarom met des te meer recht vragen wij van de kiezers: Trek de KVP dat zondagse pak uit. Dwing haar zich in haar dagelijkse plunje te tonen. Wij vragen aan de kiezers in dit land ons te stemmen, ons program uit te voerem maar ook die vele miljoenen jonge kiezers, die vele tradioneel stemmenden, die een progressief beleid willen, wij vragen hun om van hun stem een keuze te maken, wij vragen hun om 3 macht te geven.

De kiezer behoeft niet in de kou te staan, hij kan invloed oefenen, de democratie kan werken de stem van de machteloze kan macht krijgen als hij kiest.

Voor een progressief kabinet, als hij stemt voor de Partij van de Arbeid.

Congres, vanaf vandaag geldt:

Een gewaarschuwd man stemt voor twee.